

بررسی تأثیر مالیات، مکانیزم پاداش مدیر عامل و ویژگی‌های شرکت بر معامله با اشخاص وابسته در شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران

ظهیر مرادی

عضو باشگاه پژوهشگران و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی.

zohier.morady@gmail.com

صدیقه سلیمانپور

عضو باشگاه پژوهشگران و نخبگان دانشگاه آزاد اسلامی. (نویسنده مسئول).

soleymanpoor_s@yahoo.com

حدیث جوانمرد

مدرس گروه حسابداری، مرکز آموزش عالی الشتر - دانشگاه لرستان، الشتر، ایران.

h69.javanmard@gmail.com

شماره ۴۱/بهار ۱۴۰۰ (جلد چهارم) /صص ۱-۱۱
چشم انداز حسابداری و مدیریت (دوره چهارم)

چکیده

هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی تأثیر مالیات، مکانیزم پاداش مدیر عامل و ویژگی‌های شرکت بر معامله با اشخاص وابسته در شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد که طی سال‌های ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۷ فعالیت داشته‌اند. طرح این پژوهش از نوع کاربردی و روش آن پیمایشی و همچنین پژوهشی تجربی است که در حوزه تحقیق‌های اثباتی حسابداری قرار می‌گیرد. در این پژوهش داده‌های مورد نیاز با استفاده از متن صورتهای مالی، یادداشتهای همراه آنها، تصمیمات مجمع عمومی عادی سالیانه، گزارش فعالیت هیئت مدیره و نیز اطلاعات موجود در سایت رسمی بورس اوراق بهادار تهران (سایت کدال و مرکز مدیریت پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی سازمان بورس اوراق بهادار تهران) جمع‌آوری شده و سپس به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق از داده‌های تابلویی استفاده شده است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد که متغیرهای پاداش مدیرعامل و ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام بر معامله با اشخاص وابسته تأثیر مثبت دارد و متغیرهای بازده دارایی‌ها و مالیات پرداختی هیچ گونه ارتباطی با معامله با اشخاص وابسته نیست و در نهایت متغیر اهرم مالی ارتباط منفی با معامله با اشخاص وابسته دارد.

واژه‌های کلیدی: مالیات، مکانیزم پاداش، ویژگی‌های شرکت، معاملات اشخاص وابسته.

مقدمه

معاملات با اشخاص وابسته ممکن است موجب استغناء سهام‌داران، مدیران و سایر کنترل‌کنندگان واحد انتفاعی و ایجاد هزینه برای طرف‌های غیروابسته در این معاملات گردد. این مهم می‌تواند از طریق خرید و فروش دارایی‌ها، کالاها، خدمات، دریافت وام‌هایی با شرایط مطلوب و با استفاده از دارایی‌های شرکت به عنوان تضمین تسهیلات شخصی انجام گیرد

که خود باعث انتقال ثروت خواهد بود. معاملاتی که عمدتاً به صورت مستقیم توسط سهامداران عمده، مدیران و اعضای هیئت مدیره انجام می‌گیرد تأثیر منفی بر ارزش شرکت و نقش قابل توجهی در رسوایی‌هایی دارد که منجر به شکست شرکت‌ها و گروه‌های بزرگی از شرکت‌ها می‌شود (چین و سو، ۲۰۱۰). هر اندازه معاملات اشخاص وابسته در شرکت بیش‌تر باشد امنیت برای سهامداران جزء پایین‌تر بوده و در نتیجه این امر باعث کاهش ارزش سهام شرکت خواهد شد. رسوایی‌های اخیر در ارتباط با معاملات اشخاص وابسته یکی از نگرانی‌های عمده‌ی شرکت‌های سهامی است که اغلب ناشی از معاملات تجاری پیچیده‌ی ناهمگون بین شرکت، سرپرستان، مدیران و یا صاحبان اصلی شرکت می‌باشد. ذی‌نفعان و استفاده‌کنندگان در بازار سرمایه و سایر سهامداران شرکت عموماً تضادهای منفعتی بالقوه‌ی این معاملات را بررسی می‌کنند (ونگ و همکاران، ۲۰۱۵). رسوایی‌های مالی اخیر، معاملات با اشخاص وابسته به عنوان یکی از کانون‌های نگرانی بوده است، به گونه‌ای که استفاده هدفمند از این معاملات و عدم افشای آن‌ها یا کافی نبودن افشا، از عوامل سقوط شرکت‌ها می‌باشد. تصاحب منابع شرکت از طریق معاملات با اشخاص وابسته، در کشورهای توسعه‌یافته مرسوم است، اما در اقتصادهای نوظهور به دلیل نقص بازارهای خارجی و ضعف راهبری شرکتی بیش‌تر مشاهده می‌شود. در بسیاری از موارد، معاملات با اشخاص وابسته، اجتناب‌ناپذیر و سودمند است و در چرخه‌ی عملیات شرکت تکرار می‌گردد، ولی در شرایط خاص به سهامداران عمده یا مدیران شرکت‌ها اجازه می‌دهد به هزینه‌ی سهامداران خرد منافع شخصی خود را تأمین کنند (نخیل و موثر، ۲۰۱۱).

مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

اشخاص وابسته

معاملات با اشخاص وابسته در قلمرو اطلاعاتی است که استفاده‌کنندگان از صورتهای مالی مایل به دانستن آن و شناخت دقیق ماهیت و محتوای آن می‌باشند بنابراین برای درک و تحلیل بهتر و اتخاذ تصمیمات منطقی توسط استفاده‌کنندگان، افشای اطلاعات مربوط به این نوع معاملات، ماهیت و آثار آن‌ها بر صورتهای مالی ضروری است (دارابی و داوودخانی، ۱۳۹۴). تجربه نشان داده است که معاملات با اشخاص وابسته نه تنها می‌تواند باعث ایجاد اختلال در امر ارزش آفرینی برای سهامداران شود، بلکه می‌تواند موجبات فروپاشی شرکت‌ها را نیز فراهم آورد، به همین دلیل بود که پس از ورشکستگی انرون، کنگره آمریکا قانون سواربنز آکسلی را به تصویب رساند که در بخشی از آن به معاملات با اشخاص وابسته اشاره دارد و بر همین اساس بود که کمیسیون اوراق بهادار و بورس آمریکا قوانینی سخت‌گیرانه درباره لزوم افشای معاملات با اشخاص وابسته برای شرکت‌های پذیرفته شده وضع کرد (گوردون و هنری، ۲۰۰۵).

مالیات

مالیات از موضوعات مهم اقتصادی هر جامعه است. قوانین مالیاتی نیز از جمله قوانین مادر در زمینه‌های اقتصادی و شاید از مهم‌ترین ارکان اعمال سیاست‌های اقتصادی دولت است (خدامی‌پور و بزرابی، ۱۳۹۴). در گذشته هدف از وضع و اخذ مالیات تأمین مالی دولت‌ها بود، اما به تدریج با آشکار شدن آثار اقدامات مالی دولت، مالیات به عنوان ابزاری برای رشد، ثبات و کاهش نابرابری تلقی گردید. مالیات یکی از متغیرهایی است که دولت با استفاده از آن هم در متغیرهای کلان اقتصادی مانند رشد اقتصادی، تورم و بیکاری و هم در تخصیص منابع و توزیع درآمد اثر مطلوبی می‌گذارد. افزایش سهم مالیات در تأمین مخارج دولت‌ها باعث کاهش آثار نامطلوب اقتصادی جامعه می‌شود (پورزمانی و شمس، ۱۳۸۸). به همین دلیل موضوع مالیات از

دیرباز مورد توجه صاحب نظران علم اقتصاد و مالیه عمومی قرار گرفته و قوانین مالیاتی نیز سیر تکاملی خود را طی نموده است. انواع مالیات‌ها از نظر ترتیب پرداخت به دو دسته‌ی زیر تقسیم می‌شوند:

(۱) مالیات‌های مستقیم (۲) مالیات‌های غیر مستقیم.

مالیات‌های مستقیم؛ مالیات‌هایی هستند که پرداخت‌کنندگان آن مشخص است، نام و مشخصات و منبع مالیاتی آنها و سایر اطلاعات مربوط به هریک در پرونده‌های مالیاتی و فهرست مؤدیان درج گردیده است. این مالیات‌ها به طور مستقیم توسط مأموران مالیاتی مطالبه می‌شوند و معمولاً به صورت فوری و در موعدهای کوتاه پرداخت می‌شوند. مالیات‌های غیر مستقیم؛ مالیات‌هایی هستند که پرداخت‌کنندگان آن برای سازمان امور مالیاتی ناشناخته می‌باشد؛ به صورت غیر فوری پرداخت می‌شوند و بین مرحله‌های تشخیص و قطعی شدن از یک طرف و وصول و اجرا از طرف دیگر فاصله‌ی زمانی وجود دارد (آل عمران، ۱۳۹۲).

مکانیزم پاداش

مکانیزم پاداش جایزه مالی است که بیشتر از انتظار دریافت کننده آن است. این جوایز یا پاداش‌ها ممکن است به کارکنان و مدیران ارشد اعطا شود و این جوایز ممکن است به عنوان انگیزه برای کارکنان باشد و همچنین می‌توان آن را بین سهامداران توزیع نمود. در واقع مقدار اضافی از پولی است که به شخصی اضافه پرداخت می‌شود و به طور معمول به این دلیل است که آن شخص عملکرد مناسبی داشته است (راجان^۱، ۲۰۰۸).

ویژگی‌های شرکت

هر شرکت از یک مجموعه ویژگی‌هایی برخوردار است که تا اندازه زیادی با نوع و ماهیت فعالیت آن در ارتباط می‌باشد. فعالیت‌های تجاری مختلف از پیچیدگی، چرخه عملیاتی، ریسک، بازده، سرمایه، منابع مالی، اهداف و مأموریت‌های متفاوتی برخوردار هستند و بدیهی است که محیط اطلاعاتی و گزارشگری به میزان قابل ملاحظه‌ای متأثر از نوع فعالیت تجاری و ویژگی‌های حاکم بر آن می‌باشد (اخگر و کرمی، ۱۳۹۴). براساس مبانی نظری، کیفیت گزارشگری مالی ممکن است از برخی از ویژگی‌های شرکت تأثیر بپذیرد که در این تحقیق ویژگی‌های شرکت را براساس سه دسته از متغیرها که عبارتند از: اهرم مالی شرکت، بازده دارایی‌های شرکت و ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام.

پیشینه پژوهش

نزیح و همکاران^۲ (۲۰۱۹) تأثیر مالیات، راه‌های ایجاد انگیزه، مکانیزم پاداش و اندازه شرکت بر قیمت‌های انتقالی را بررسی کردند. ایشان تعداد ۱۵۳ شرکت در بورس اندونزی برای دوره زمانی ۲۰۱۳ تا ۲۰۱۷ مورد مطالعه قرار دادند. نتایج نشان داد که مالیات‌ها، مکانیزم پاداش و اندازه شرکت تأثیر مثبتی بر قیمت‌های انتقالی دارند و راه‌های ایجاد انگیزه نمی‌تواند بر قیمت‌های انتقالی تأثیر گذار باشد.

¹ rajan

² naziha et al

کوسما و بایو^۱ (۲۰۱۷) در پژوهشی توانایی تاثیر مالیات، دارایی های نامشهود، اندازه شرکت بر قیمت های انتقالی را بررسی کردند. ایشان تعداد ۱۶۵ شرکت در بورس اندونزی را برای دوره زمانی ۲۰۰۶ تا ۲۰۰۹ مورد مطالعه قرار دادند. نتایج نشان داد که مالیات، دارایی نامشهود و اندازه شرکت بر انگیزه قیمت های انتقالی تاثیر مثبت دارد.

ماریسا^۲ (۲۰۱۷) تاثیر مالیات، طرح پاداش، راه های ایجاد انگیزه و اندازه شرکت بر قیمت های انتقالی را بررسی کردند. ایشان تعداد ۸۹ شرکت در بورس مالزی را برای دوره زمانی ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۴ مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که اندازه شرکت می تواند تاثیر معناداری بر قیمت های انتقالی داشته باشد، زیرا شرکت های بزرگ همیشه روند تجاری و سودآوری همراه با مقدار مالیاتی کمتری خواهند داشت. همچنین شرکتها توانایی ایجاد شعب در کشورهایی با نرخ مالیاتی کمتر به جهت پرداخت سود بیشتر و کاهش مقدار مالیات پرداختی خواهند داشت.

کوسما و ویجایا^۳ (۲۰۱۷) محرک های انگیزشی قیمت های انتقالی را در اندونزی بررسی کردند. ایشان تعداد ۲۵۹ شرکت دولتی را برای دوره زمانی ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۵ مورد مطالعه قرار دادند. نتایج نشان داد که شواهد مالیات، دارایی های نامشهود، اندازه شرکت و سودآوری موجب افزایش انگیزه قیمت های انتقالی می شود.

لیو و همکاران^۴ (۲۰۱۷) قیمت های انتقالی بین المللی و شواهد مالیاتی: شواهدی از آمار مالیات های تجاری در انگلیس را بررسی کردند. ایشان تعداد ۱۵ شرکت برای دوره زمانی ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۱ مورد مطالعه قرار دادند. نتایج نشان داد که افزایش قیمت های انتقالی هنگامی که مالیات ها از سودآوری خارجی تغییر می یابد و این سودآوری کم خواهد شد به دلیل پرداخت مالیات کمتر و در نهایت انگیزه عدم پرداخت مالیات در بسیاری از کشورها وجود دارد.

نویاستیکا^{۱۱} (۲۰۱۶) تاثیر قیمت های انتقالی شرکت ها بر افزایش سود و استفاده شواهد مالیاتی بررسی کردند. ایشان ۴۰ شرکت را برای دوره زمانی ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۴ در بورس اندونزی مورد مطالعه قرار دادند. نتایج نشان داد که مالیات ها و راه های ایجاد انگیزه می تواند تاثیر مثبتی بر قیمت های انتقالی داشته باشد. مالکیت دولتی شرکت نمی تواند بر قیمت های انتقالی تاثیر داشته باشد.

سبحانیان (۱۳۹۷) به بررسی تاثیر تحریفات مالی بر اجتناب مالیاتی با تاکید بر نقش معاملات با اشخاص وابسته در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. در این پژوهش برای اندازه گیری اجتناب مالیاتی از معیار نرخ مؤثر مالیات نقدی و برای سنجش میزان تحریفات مالی انجام شده در شرکت، از گزارشات حسابرس مستقل استفاده گردید. جامعه آماری طی دوره زمانی سال های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۵ با انتخاب نمونه ای شامل ۹۲ شرکت استفاده شده است. نتایج نشان دادند که تحریفات مالی بر اجتناب مالیاتی تاثیر منفی دارند و همچنین نتایج نشان دادند که معاملات با اشخاص وابسته تاثیر تحریفات مالی بر اجتناب مالیاتی را به لحاظ آماری تقویت نمی کند.

وقفی و همکاران (۱۳۹۷) به بررسی رابطه بین معاملات با اشخاص وابسته با کیفیت افشاء، مدیریت سود و سودآوری در شرکت های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. بنابراین در پژوهش حاضر خود معاملات با اشخاص وابسته، به منزله متغیر مستقل و از معیار ارقام تعهدی اختیاری، در جایگاه متغیر وابسته استفاده شده است. در این پژوهش تعداد ۱۱۲ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۴ بررسی شده است. جهت آزمون فرضیه ها از مدل

¹ kuma & bayu

² marisa

³ kuma & wijaya

⁴ liu et al

رگرسیون خطی چند گانه استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، که بین معاملات با اشخاص وابسته با رتبه افشاء، رابطه منفی و با مدیریت سود، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. اما نتایج تحقیق وجود ارتباط معنادار بین معامله با اشخاص وابسته و سودآوری را تأیید نکرده است.

عابدینی و خلفیان (۱۳۹۷) معامله با اشخاص وابسته، مالکان اصلی و ارزش شرکت را بررسی کردند. جامعه آماری ایشان تعداد ۱۰۴ شرکت در بازه زمانی ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۴ می باشد. نتایج نشان داد که معاملات با اشخاص وابسته بر ارزش شرکت ها دارای اثر منفی و معناداری است. ضمن اینکه در ارتباط با ساختار مالکیت شرکت نتایج نشان داد که مالکیت مدیریت و نهادی دارای اثر مثبتی بر ارزش شرکت ها می باشند و این در حالی است که مالکیت خانوادگی دارای اثر منفی بر ارزش شرکت است.

فرضیه های پژوهش

فرضیه اصلی

مالیات، مکانیزم پاداش مدیر عامل و ویژگی‌های شرکت بر معامله با اشخاص وابسته تأثیر دارد.
فرضیه های فرعی

- ۱- میزان مالیات پرداخت شده‌ی شرکت موجب افزایش معامله با اشخاص وابسته می‌شود.
- ۲- پاداش مدیرعامل موجب افزایش معامله با اشخاص وابسته می‌شود.
- ۳- اهرم مالی شرکت موجب افزایش معامله با اشخاص وابسته می‌شود.
- ۴- بازده دارایی‌های شرکت موجب افزایش معامله با اشخاص وابسته می‌شود.
- ۵- ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام موجب افزایش معامله با اشخاص وابسته می‌شود.

روش پژوهش

طرح این پژوهش از نوع کاربردی و روش آن پیمایشی و همچنین پژوهشی نیمه تجربی است که در حوزه تحقیق‌های اثباتی حسابداری قرار می‌گیرد که شامل بیان مسئله، فرضیه‌ها، جمع‌آوری و طبقه‌بندی اطلاعات، تجزیه و تحلیل و آزمون فرضیه‌ها و در نهایت تهیه گزارش تحقیق صورت می‌پذیرد.

در این پژوهش داده‌های مورد نیاز با استفاده از متن صورتهای مالی، یادداشتهای همراه آنها، تصمیمات مجمع عمومی عادی سالیانه، گزارش فعالیت هیئت مدیره و نیز اطلاعات موجود در نرم افزار اطلاعاتی ره آورد نوین و سایت رسمی بورس اوراق بهادار تهران (سایت کدال و مرکز مدیریت پژوهش، توسعه و مطالعات اسلامی سازمان بورس اوراق بهادار تهران) جمع‌آوری شده و سپس به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق از داده‌های تابلویی و نرم‌افزار ایویوز استفاده شده است.

جامعه و نمونه آماری پژوهش

قلمرو زمانی پژوهش سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۷ می‌باشد که بر اساس شاخص TSE انتخاب شده‌اند. در این پژوهش به منظور نمونه‌گیری از روش غربالگری (حذفی) استفاده شده است. بدین منظور کلیه شرکت‌های جامعه‌ی آماری که دارای شرایط زیر بوده‌اند به عنوان نمونه انتخاب و بقیه حذف شده‌اند:

- ۱) دوره مالی منتهی به پایان اسفند ماه باشد
 - ۲) در طول دوره تحقیق تغییر سال مالی نداشته باشد
 - ۳) جز بانک‌ها، بیمه‌ها، صندوق‌ها و واسطه‌های مالی نباشد
 - ۴) در طول دوره پژوهش توقف معاملاتی بیش از یکسال نداشته باشد
- با توجه به شرایط و محدودیت‌های فوق، از بین شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، در مجموع ۱۲۰ شرکت به عنوان نمونه‌ی آماری انتخاب شدند.

جدول (۱): فراوانی نمونه‌ی آماری (بازه زمانی ۱۳۹۰-۱۳۹۷)

ردیف	صنعت	تعداد نمونه در صنعت
۱	داروسازی	۱۸
۲	خودرو و صنایع وابسته	۱۸
۳	کاشی و سرامیک	۱۰
۴	فولاد و صنایع وابسته	۱۰
۵	فولاد و صنایع وابسته	۱۵
۶	صنایع الکترونیکی، برقی و وابسته	۱۶
۷	سیمان و معدن و صنایع وابسته	۱۶
۸	صنایع غذایی	۱۷
	تعداد کل	۱۲۰

مدل مفهومی پژوهش

مدل پژوهش حاضر به شرح زیر می باشد:

$$RPT = \alpha_0 + \beta_1 TAX_{it} + \beta_2 CEO COMPENS_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 Btm_{it} + \varepsilon_{it}$$

در الگوی فوق:

متغیر وابسته

معامله با اشخاص وابسته (RPT)

متغیرهای مستقل

مالیات (TAX): مالیات پرداختی که از طریق سود قبل از مالیات اندازه‌گیری می‌شود.

مکانیزم پاداش (CEO COMPENS): از طریق مقدار سود خالص شرکت اندازه‌گیری می‌شود.

اهرم مالی شرکت (LEV): نسبت بدهی‌های بلندمدت بر کل بدهی‌ها.

بازده دارایی‌های شرکت (ROA): کل دارایی‌ها بر کل بدهی‌ها.

ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام (BTM)

یافته‌های پژوهش آمار توصیفی

هنگامیکه توده‌ای از اطلاعات کمی برای تحقیق گردآوری می‌شود، ابتدا سازمان‌بندی و خلاصه کردن آنها به طریقی که به صورت معنی داری قابل درک و ارتباط باشند، ضروری است. روش‌های آمار توصیفی به همین منظور به کار برده می‌شوند. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش برای شرکت‌های نمونه در جدول ۲ درج شده است که بیان‌کننده مقدار پارامترهای توصیفی شامل میانگین، میانه، بیشترین، کمترین، انحراف معیار، ضریب چولگی و کشیدگی است.

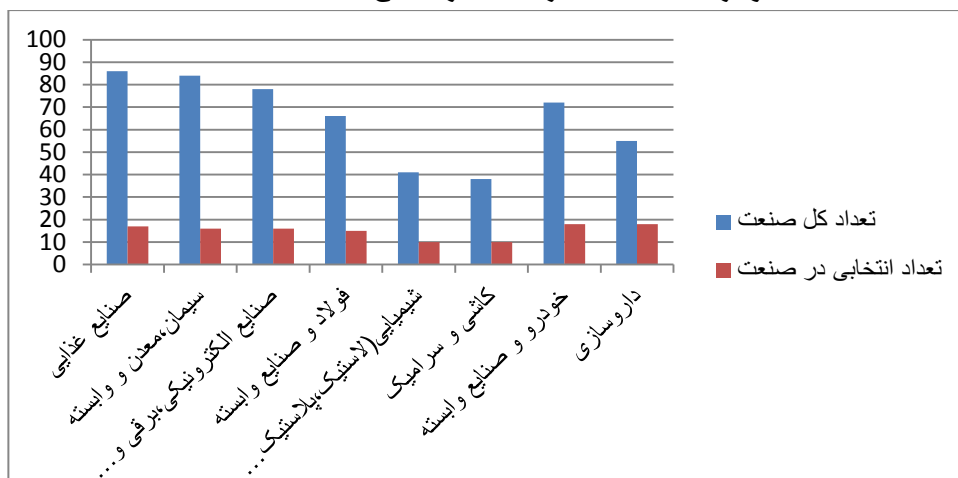
جدول (۲): آمار توصیفی متغیرهای اصلی پژوهش

متغیر	تعداد مشاهدات	میانگین	میانه	بیشترین	کمترین	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
RPT	۹۶۰	۰,۲۵	۰,۲۰	۰,۷۹	۰,۱۶	۰,۱۱	۱,۷۷	۶,۰۶
TAX	۹۶۰	۳,۳۳	۳,۰۰	۹,۰۰	۳,۰۰	۱,۰۶	۳,۵۰	۱۵,۷۲
CEO COPMPES	۹۶۰	۶,۹۵	۷,۰۲	۹,۳۴	۴,۳۴	۰,۸۹	-۰,۳۵	۲,۹۶
BTM	۹۶۰	۵,۰۹	۵,۰۰	۹,۰۰	۲,۰۰	۰,۵۰	۳,۴۸	۲۲,۴۶
ROA	۹۶۰	۰,۱۰	۰,۰۹	۰,۷۹	-۱,۰۶	۰,۱۶	-۰,۵۳	۸,۲۴
LEV	۹۶۰	۰,۶۲	۰,۶۰	۴,۰۰	۰,۰۱	۰,۳۲	۳,۰۱	۲۱,۹۸

با توجه به نتایج جدول شماره (۲) و نتایج دو شاخص ضریب چولگی و کشیدگی بر اساس هر متغیر می‌توان گفت که داده از توزیع نرمالی برخوردار می‌باشد. همچنین دلیل منفی شدن آمار توصیفی برخی متغیرها در دو شاخص مرکزی و پراکندگی به علت لگاریتم‌گیری از آن متغیر می‌باشد. همانطور که در جدول آمار توصیفی مشاهده می‌گردد معیارهای پراکندگی، متغیر بازده دارایی‌ها در جدول آمار توصیفی همانگونه که شاخص‌های آن مشخص و گویا می‌باشد با میانگین ۰,۱۰ و میانه ۰,۰۹ و انحراف معیار ۰,۱۶ می‌باشد. همچنین دو شاخص کشیدگی و چولگی این متغیر به ترتیب ۸,۲۴ و -۰,۵۳ را نشان می‌دهد (منبع، محاسبات تحقیق).

تفکیک شرکت ها در صنایع مختلف

نمودار (۱): تفکیک شرکت ها در صنایع مختلف

آمار استنباطی

آزمون ریشه واحد (مانایی) متغیرهای تحقیق

قبل از برآورد مدل رگرسیون بر روی داده‌ها، لازم است مانایی تک تک متغیرها بررسی شود چون در صورتی که متغیرها نامان باشند، باعث بروز مشکل رگرسیون کاذب می‌شود. در این پژوهش برای بررسی مانایی متغیرها برای داده‌های ترکیبی، از آزمون دیکی فولر استفاده می‌شود. فرض صفر در این آزمون وجود ریشه واحد یا بطور معادل، عدم مانایی متغیرها می‌باشد که اگر سطح معناداری کمتر از $0/05$ باشد فرض صفر رد می‌شود و متغیرها مانا هستند. خلاصه نتایج این آزمون در جدول ۲ ارائه شده است:

جدول (۳): نتایج آزمون مانایی برای متغیرهای مدل

متغیر	آماره آزمون	(سطح معنی داری)	مانا
RPT	-۳,۹۷	۰,۰۰۰	مانا
TAX	-۴,۲۹	۰,۰۰۰	مانا
CEO COPMPES	-۱,۱۶	۰,۰۰۷	مانا
BTM	-۱,۷۲	۰,۰۰۰	مانا
ROA	-۸,۸۴	۰,۰۰۰	مانا
LEV	-۱,۳۴	۰,۰۰۰	مانا

همان طور که ملاحظه می‌شود، سطح معناداری متغیرهای پژوهش کمتر از $0/05$ است که نشان دهنده این است که متغیرها پایا هستند. در نتیجه، شرکت‌های مورد بررسی تغییرات ساختاری نداشته و استفاده از این متغیرها در مدل باعث به وجود آمدن رگرسیون کاذب نمی‌شود.

بررسی هم خطی بین متغیرهای مستقل

به منظور بررسی هم خطی متغیرها از معیار عامل تورم واریانس (VIF) استفاده شده است که نتایج آن در جدول شماره (۴) ارائه شده است. با توجه به جدول شماره ۴ از آنجا که مقادیر VIF برای تمامی متغیرها کمتر از ۵ است (البته در برخی منابع مانند کاتر و همکاران، ۲۰۰۴؛ مقدار ۱۰ نیز بیان شده است) بین متغیرها همبستگی شدیدی وجود ندارد.

جدول (۴): بررسی هم خطی بین متغیرهای مستقل

متغیر	آماره VIF
TAX	۲,۹۰
CEO COMPES	۱,۵۷
BTM	۴,۱۰
ROA	۲,۳۱
LEV	۱,۲۸

نتایج آزمون فرضیه پژوهش

نتایج حاصل از تخمین الگوی فرضیه پژوهش در جدول شماره ۵ ارائه شده است.

جدول (۵): مدل رگرسیونی آزمون فرضیه پژوهش

RPT = $\alpha_0 + \beta_1 TAX_{it} + \beta_2 CEO COMPENS_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \beta_5 Btm_{it} + \epsilon_{it}$				
متغیر	ضریب متغیر	مقدار ضریب رگرسیونی	آماره t	سطح معنی داری (P-Value)
عرض از مبدأ	β_0	-۰/۱۸	۱/۱۰	-۰/۲۶
TAX	β_1	-۰/۰۶۲	۰/۳۷	-۰/۷۰
COE COPMPS	β_2	۰/۰۲۱	۰/۳۹	-۰/۰۰
BTM	β_3	۸/۳۹	۱/۶۸	-۰/۰۱
ROA	β_4	-۰/۰۰۷	۱/۳۶	-۰/۱۷
LEV	β_5	-۰/۰۲۰	-۰/۳۶	-۰/۰۰۳
	β_6			
ضریب تعیین		آماره F		
۰/۸۲۶		۳۵۸/۷۴۵		
ضریب تعیین تعدیل شده		معنی داری (P-Value)		
۰/۸۲۴		۰,۰۰۰		
دوربین واتسون		۲/۳۹		

پس از آزمون مفروضات رگرسیون و اطمینان از برقراری آنها، نتایج حاصل از برازش رگرسیون ارائه شده است. مقدار آماره F که بیشتر از ۳ می باشد نیز حاکی از معناداری کل مدل رگرسیون می باشد. ضریب تعیین و ضریب تعیین تعدیل شده جدول (۵)

به ترتیب عبارتند از ۰,۸۲۶ و ۰,۸۲۴ که ضریب تعیین بین ۰ و ۱ قرار می گیرد و هرچه این عدد به یک نزدیک تر مناسبی باشد توان توضیح دهنده متغیر وابسته توسط متغیرهای مستقل بیشتر می باشد و همچنین آماره دوربین واتسون که باید بین ۱,۵ تا ۲,۵ قرار بگیرد و این آماره ۲,۳۹ می باشد بر این اساس می توان نتیجه گرفت که معادله رگرسیونی مزبور، معادله مناسبی است. با توجه به سطح معنی داری (sig) متغیر مستقل فرضیه ی اول یعنی میزان مالیات پرداختی شرکت که از ۰,۰۵ درصد بیشتر می باشد، بنابراین فرضیه اول پژوهش رد می شود. سطح معنی داری برای نتیجه گیری آزمون فرضیه دوم که پاداش مدیرعامل است چون که از ۵ درصد کوچکتر است و مقدار ضریب آن عددی مثبت می باشد بنابراین فرضیه دوم پژوهش تایید می شود و افزایش در پاداش پرداختی به مدیرعامل موجب افزایش در میزان معامله با اشخاص وابسته شده است. اهرم مالی با توجه به اینکه سطح معنی داری کمتر از ۵ درصد دارد و مقدار ضریب آن نیز عددی منفی است بنابراین ارتباط اهرم مالی شرکت با معامله با اشخاص وابسته منفی و معنادار است که این نتیجه بیانگر آزمون فرضیه ی سوم پژوهش است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه چهارم یعنی تأثیر بازده دارایی ها بر معامله با اشخاص وابسته ارتباطی بین متغیر مستقل و وابسته را نشان نمی دهد و در نهایت نتایج آزمون فرضیه پنجم مطالعه حاضر نشان دهنده این است که ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام موجب افزایش معامله با اشخاص وابسته شده است و نتایج مطابق با جدول آزمون فرضیه ها نشان دهنده ارتباط مثبت متغیر ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام و میزان معامله با اشخاص وابسته شده است.

خلاصه نتایج آزمون فرضیه ها

جدول (۶): خلاصه نتایج آزمون فرضیه ها

ردیف	فرضیه ها	نتیجه - نوع رابطه
۱	میزان مالیات پرداخت شرکت موجب افزایش معامله با اشخاص وابسته می شود.	رد
۲	پاداش مدیرعامل موجب افزایش معامله با اشخاص وابسته می شود.	تایید - مثبت
۳	اهرم مالی شرکت موجب افزایش معامله با اشخاص وابسته می شود.	تایید - منفی
۴	بازده دارایی های شرکت موجب افزایش معامله با اشخاص وابسته می شود.	رد
۵	ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام موجب افزایش معامله با اشخاص وابسته می شود.	تایید - مثبت

نتیجه گیری

نتایج حاصل از آزمون فرضیه های پژوهش نشان داد که متغیرهای پاداش مدیرعامل و ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام بر معامله با اشخاص وابسته تاثیر مثبت دارد و متغیرهای بازده دارایی ها و مالیات پرداختی هیچ گونه ارتباطی با معامله با اشخاص وابسته نیست و در نهایت متغیر اهرم مالی ارتباط منفی با معامله با اشخاص وابسته دارد. در تئوری های موجود دو نگرش نسبت به معاملات با اشخاص وابسته وجود دارد که عبارتند از نگرش رفتار فرصت طلبانه (تئوری تضاد منافع) و نگرش رفتار کارا (فرضیه معاملات کارا) که وجود یا عدم وجود هر یک از این رفتارها تابعی از راهبری شرکتی، قوانین حفاظت از سرمایه گذاران و به طور کلی فضای کسب و کار کشورها می باشد. تئوری تضاد منافع با مسأله ی نمایندگی سازگار است و بیان می دارد که این گونه معاملات به جهت کسب منافع شخصی برای مدیران به کار گرفته می شود و موجب متضرر شدن شرکت و سهام داران می گردد (طارق و همکاران، ۲۰۱۲). به طور کلی، تصاحب منابع شرکت از طریق معاملات با اشخاص

وابسته در کشورهای توسعه یافته مرسوم است. اما در اقتصادهای نوظهور به دلیل نقص بازارهای خارجی و ضعف راهبری شرکتی بیش تر مشاهده می شود. در اقتصادهای نوظهور که انتصاب و ابقای مدیران با نفوذ سهام داران عمده انجام می گیرد تصاحب منابع شرکتها رواج دارد و بین سهام داران عمده و خرد عدم تقارن اطلاعاتی و تضاد منافع به وجود می آید. در بازار نوظهور سرمایه ی ایران نیز به دلیل تمرکز مالکیت بالا و سطوح بالای عدم تقارن اطلاعاتی میان مدیران و مالکان، وجود نگرش رفتار فرصت طلبانه چندان دور از انتظار نیست. تجربیات سال های اخیر نیز گواهی بر این ادعا است که معاملات با اشخاص وابسته نه تنها می تواند باعث اخلاص در امر ارزش آفرینی به عنوان اصلی ترین وظیفه ی مدیریت شود، بلکه موجبات فروپاشی شرکتها را نیز به تدریج فراهم می کند. براین اساس بود که پس از ورشکستگی انرون کنگره ی آمریکا قانون ساربینز آکسلی را به تصویب رسانید که در بخشی از آن به معاملات با اشخاص وابسته اشاره دارد و بر همین اساس است که سازمان بورس اوراق بهادار آمریکا قوانین سخت گیرانه ای را درباره ی لزوم افشای معاملات با اشخاص وابسته برای شرکت های پذیرفته شده وضع نموده است (شان و رینگرت، ۲۰۰۷).

منابع

- ✓ آل عمران، رویا، آل عمران، سیدعلی، (۱۳۹۲)، بررسی تأثیر درآمد مالیاتی دولت بر بورس اوراق بهادار در ایران، فصلنامه علوم اقتصادی، سال ۷، شماره ۲۳، صص ۹-۲۹.
- ✓ اخگر، محمدمامید، کرمی، افشار، (۱۳۹۴)، بررسی تأثیر ویژگیهای شرکت بر کیفیت گزارشگری مالی شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مجله بررسی های حسابداری، سال اول، شماره ۴، صص ۱-۲۲.
- ✓ پورزمانی، زهرا، شمسی جامخانه، ابوالقاسم، (۱۳۸۸)، بررسی دلایل اختلاف بین درآمد مشمول مالیات ابرازی شرکتهای بازرگانی و درآمد مشمول مالیات تشخیصی توسط واحدهای مالیاتی، پژوهشنامه مالیات، شماره ۵، صص ۹-۲۶.
- ✓ خدای پور، احمد، بزرای، یونس، (۱۳۹۴)، تأثیر رقابت بازار محصول بر اجتناب از پرداخت مالیات شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهشنامه مالیات، شماره ۲۷، صص ۲۱۱-۲۲۷.
- ✓ دارابی، رویا، داوودخانی، محمود، (۱۳۹۴)، تأثیر معاملات با اشخاص وابسته بر ارزش شرکت، مجله پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، سال ۷، شماره ۲۸، صص ۱۳۱-۱۵۲.
- ✓ سبحانیان، علیرضا، (۱۳۹۷)، بررسی تاثیر تحریفات مالی بر اجتناب مالیاتی با تاکید بر نقش معاملات با اشخاص وابسته، چشم انداز حسابداری و مدیریت، دوره ۱، شماره ۳، صص ۱-۱۳.
- ✓ عابدینی، بیژن، خلفیان، حدیث، (۱۳۹۷)، معاملات با اشخاص وابسته، مالکان اصلی و ارزش شرکت، فصلنامه مطالعات مدیریت و حسابداری، دوره ۴، شماره ۱، صص ۵۱-۶۵.
- ✓ وقفی، سیدحسام، سلمانیان، مریم، مانیان، فرزاد، فیاض، علی، (۱۳۹۷)، بررسی رابطه بین معاملات با اشخاص وابسته با کیفیت افشا، مدیریت سود و سودآوری در شرکتهای بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه پژوهش های تجربی حسابداری، دوره ۸، شماره ۲، صص ۷۱-۹۴.
- ✓ Chien, C.Y., Hsu, C. S. (2010). The Role of Corporate Governance in Related Party Transactions, National Yunlin University
- ✓ Gordan, E. And Henry, E. (2005). Related Party Transactions and Earnings Management. Rutgers university. Retrieved from <http://papers.ssrn.com>.

- ✓ Kusuma, H., & Bayu, W. (2017). Drivers of the Intensity of Transfer Pricing : An Indonesian Evidence. Proceedings of the Second American Academic Research Conference on Global Business, Economics, Finance and Social Sciences (AAR17New York Conference) ISBN: 978-1-943579-13-6 New York-USA. 28-30, April 2017. Paper ID: N723 Drivers, 1–15.
- ✓ Noviasatika, F. D., Mayowan, Y., & Karjo, S. (2016). Pengaruh Pajak, Tunneling Incentive Dan Good Corporate Governance (GCG) Terhadap Indikasi Melakukan Transfer Pricing Pada Perusahaan Manufaktur Yang Terdaftar Di Bursa Efek Indonesia. Jurnal Perpajakan, 8(1), 1–9.
- ✓ Nekhili, M., Moêz, C. (2011). Related parties Transactions and Firm's Market Value: The French, Case University of Jendouba, Jendouba, Tunisia
- ✓ Shawn, T., Ryngaert, M. (2007). Related Party Transactions: Their Origins and Wealth Effects, University of Pittsburgh
- ✓ Tareq, M., Taylor, D., Morley, C., Houqe, M. N. (2012). Discriminatory Related Party Transaction: A New Measure, RMIT University, Victoria University
- ✓ Wong .R. M. K., Kim J. B., Lo .A. W. Y. (2015) , Are Related-Party Sales Value- Adding or Value-Destroying? Journal of International Financial Management & Accounting City University of Hong Kong. 26, P 1-38